

Finansdepartementet
fi.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över remiss av Statskontorets rapport En form för kollektivt beslutsfattande – en kartläggning och prövning av nämndmyndigheter

Er beteckning: Fi2024/01367

Sammanfattning och övergripande synpunkter

Länsstyrelsen i Jönköpings län har tagit del av remissen och väljer att avgränsa yttrandet till att gälla åtgärder kopplat till lokala värderingsnämnder.

Enligt Länsstyrelsens mening går det inte att utefter de slutsatser som redovisas i rapporten dra slutsatsen att de lokala värderingsnämnderna kan eller bör omvandlas till särskilda beslutsorgan eftersom slutsatserna i rapporten i denna del bygger på felaktiga antaganden, se vidare nedan. Förslagsvis bör detta utredas vidare.

Länsstyrelsen anser också att de lokala värderingsnämnderna även fortsatt behöver vara geografiskt placerade i hela landet.

Synpunkter på betänkandets förslag

Statskontoret har gjort en översyn av nämndmyndigheter och möjligheterna att minska antalet sådana för att säkerställa en sammanhållen, effektiv och mindre fragmenterad statlig förvaltning. I rapporten identifieras två centrala kriterier för att bedriva verksamhet som nämndmyndighet. Det huvudsakliga kriteriet är att verksamheten kräver kollektivt beslutsfattande. Det andra centrala kriteriet är att verksamheten behöver en stark organisatorisk gräns mot någon annan verksamhet eller myndighet. Därtill kommer att uppdraget behöver vara avgränsat och verksamheten begränsad för att den i praktiken ska gå att hantera av en nämnd. Statskontoret

2024-11-25

5

föreslår att de lokala värderingsnämnderna omvandlas till särskilda beslutsorgan i de civilområdesansvariga länsstyrelserna.

För Länsstyrelsen i Jönköpings län finns det två huvudsakliga frågor att ta ställning till och det gäller om lokala värderingsnämnder bör göras om till särskilda beslutsorgan samt om lokala värderingsnämnders geografiska placering ska sammanfalla med de sex civilområdesansvariga länsstyrelserna.

Inledningsvis noterar Länsstyrelsen att det förekommer vissa felaktigheter i rapporten.

Felaktigheter i rapporten

Avsnitt 4.3.2 Lokala värderingsnämnden föreslås bli särskilt beslutsorgan vid länsstyrelsen

Statskontoret bedömer att de lokala värderingsnämnderna inte behöver någon organisatorisk gräns gentemot länsstyrelserna. De behöver däremot vara skilda från Försvarmakten, Fortifikationsverket och Försvarets materielverk som fattar beslut om förfogande.

Länsstyrelsen vill förtydliga att även länsstyrelserna fattar beslut om förfogande. Länsstyrelserna fattar beslut om förfogande av transportmedel, fastigheter och radioanläggningar inom det län där transportmedlet, fastigheten eller anläggningen finns.¹ Regeringen kan därutöver särskilt bestämma att länsstyrelsen får besluta om förfogande avseende ytterligare egendom och tjänster.²

Vidare anser Statskontoret att värderingsnämnderna inte behöver vara helt fristående, bland annat för att besluten går att överklaga till Riksvärderingsnämnden.

Länsstyrelsen vill informera om att när lokal värderingsnämnd överprövar annans myndighets ersättningsbeslut enligt taxa, kan nämndens beslut inte överklagas.³

¹ 2 § 2 Förfogandeförordning (1978:558)

² 2 § 4 Förfogandeförordning (1978:558)

³ 39 § Förfogandelag (1978:262)

2024-11-25

5

Frågan om de lokala värderingsnämnderna bör omvandlas till särskilda beslutsorgan

Förslaget att de lokala värderingsnämnderna kan omvandlas till särskilda beslutsorgan grundar sig på ovan beskrivna kriterier. Bedömningen att de lokala värderingsnämnderna inte lämpar sig som nämndmyndigheter utifrån kriterierna har dock skett utifrån de felaktigheter som ovan redovisats. Länsstyrelsen anser att de lokala värderingsnämnderna uppfyller de kriterier som Statskontoret menar ska vara skäl för att ett beslutsorgan ska vara en nämndmyndighet. Verksamheten i nämnden kräver kollektivt beslutsfattande. Utifrån hur Statskontoret resonerar kring att det behövs en stark organisatorisk gräns gentemot bland annat Försvarsmakten med anledning av att Försvarsmakten fattar beslut om förfogande borde nämnden dessutom behöva en stark organisatorisk gräns gentemot länsstyrelsen. Därtill kommer att de lokala värderingsnämnderna har ett avgränsat uppdrag och en begränsad verksamhet i form av handläggning av ärenden om ersättning enligt förfogandelagen. Mot bakgrund av det bristfälliga underlag och de felaktigheter som Statskontoret utgått från i rapporten går det enligt Länsstyrelsens mening inte att dra slutsatsen att de lokala värderingsnämnderna kan eller bör omvandlas till särskilda beslutsorgan.

Under avsnitt 4.4 behandlas de myndigheter vars nuvarande form som nämnd bedöms som mindre motiverad eller lämplig, men där utredarna har svårare att bedöma alternativa sätt att organisera verksamheterna på. Länsstyrelsen noterar att de lokala värderingsnämnderna inte ingår bland de föreslagna myndigheter vars form kan ändras men först efter mer omfattande analys. Länsstyrelsen ifrågasätter inte behovet av att se över de lokala värderingsnämnderna och att nuvarande form kan effektiviseras genom en annan organisationsform, däremot saknas en analys kring de lokala värderingsnämndernas faktiska uppdrag, förhållande till länsstyrelsen och konsekvenserna av att organisera de lokala värderingsnämnderna på det sätt som rapporten föreslår, både till form och antal. Länsstyrelsen saknar helhetsperspektivet i rapporten på de lokala värderingsnämndernas syfte och roll vid höjd beredskap och konsekvenserna detta skulle innebära i förhållande till exempelvis förfogandelagstiftningen och enskildas rätt till skälig handläggningstid.

Under avsnitt 5.3.2 anges att när en nämndmyndighet görs om till beslutsorgan är de verksamhetsmässiga förändringarna små. Detta gäller enligt rapporten den lokala värderingsnämnden. Vidare anges att verksamheten kan fortsätta i stort sett orörd men i en ny organisationsform och med nya regelverk på plats.

Av rapporten framgår inte hur det är tänkt att de särskilda beslutsorganen ska fungera praktiskt. De särskilda beslutsorgan som idag finns vid vissa av länsstyrelserna, som exempelvis Miljöprövningsdelegationen, består av personer med en anställning vid länsstyrelserna. Länsstyrelsen är av uppfattningen att ledamöterna vid de lokala värderingsnämnder bör utgöras av personer som inte är anställda vid länsstyrelsen, detta då det bör finnas en stark organisatorisk gräns mot länsstyrelsen eftersom länsstyrelsen fattar beslut om förfogande. En ledamot i en lokal värderingsnämnd ska vidare ha erfarenhet i ersättnings- och värderingsfrågor vilket är en kompetens som generellt sett saknas inom länsstyrelsen. Länsstyrelsen noterar att rapporten saknar analys avseende exempelvis arbetsrättsliga konsekvenser samt de ekonomiska följderna för länsstyrelserna av att lokala värderingsnämnder blir särskilda beslutsorgan.

Frågan om centralisering till civilområdesansvariga länsstyrelser

Länsstyrelsen konstaterar att det inte framgår av rapporten huruvida beslutsorganens centralisering till de civilområdesansvariga länsstyrelserna innebär att beslutsorganen endast organisatoriskt kommer tillhöra respektive länsstyrelse eller om de dessutom kommer att vara geografiskt placerade vid dessa.

Färre beslutsorgan skulle kunna ha processekonomiska fördelar och förenkla inrättandet av organen.

Det som talar emot en centralisering är att de lokala värderingsnämnderna kan behöva genomföra syn och besiktning av egendom som är föremål för tvist om värdering. Det kan även vara aktuellt med muntlig förhandling. Till muntlig förhandling och syn ska vidare enskild sakägare och statens ombud kallas.⁴ Det bör noteras att en stor del av de fordon, fastigheter, fartyg och flygplan som behöver tas i anspråk har omfattats av uttagning under fredstid. Vid beredskapslarm ska ägarna till egendomen snarast överlämna

⁴ 23 § Förfogandeförordning (1978:558)

2024-11-25

5

den till respektive förfogandemyndighet. Antalet ärenden om ekonomisk ersättning kommer troligtvis bli omfattande under en kortare tidsperiod och därefter minska i omfattning. Det behöver finnas resurser att på bred front hantera ersättningsanspråken. Försvarsmakten avser exempelvis att ianspråka samtliga fordonsslag med äganderätt. Någon taxa finns inte för dessa idag och en taxa kan vara svår att fastställa för framförallt tunga fordon. På grund av detta kommer huvuddelen av ersättningsanspråken komma in till de lokala värderingsnämnderna. Dagens decentraliserade system, där varje länsstyrelse ska besluta om antal lokala värderingsnämnder och utse ledamöter till dessa, gör att handläggningstiderna troligtvis kan hållas korta och syn och muntliga förhandlingar genomföras på ett effektivare sätt. Länsstyrelsen anser att beslutsorganen fortsatt behöver vara geografiskt placerade i hela landet för att dessa aspekter inte ska gå förlorade.

Ur ett beredskapsperspektiv där samhället bygger upp ett robust och motståndskraftigt totalförsvaret, kan det finnas en fördel med att ha de lokala värderingsnämnderna utspridda över landet. Vid höjd beredskap är det sannolikt att det kommer finnas störningar både vad gäller den fysiska och den digitala infrastrukturen i landet. De lokala värderingsnämnderna kommer vidare, som tidigare framgått, ha behov av att träffas fysiskt, för att genomföra bland annat muntlig förhandling och syn. De lokala värderingsnämnderna behöver även av detta skäl vara geografiskt spridda över landet.

På grund av det rådande säkerhetspolitiska läget och med hänsyn till pågående återuppbyggnad av totalförsvaret anser Länsstyrelsen att frågan om de lokala värderingsnämnders form och placering bör analyseras utifrån totalförsvarsperspektivet. Idag pågår översyn av flertalet lagstiftningar som är tillämpliga under höjd beredskap. Rapporten saknar en redogörelse för de lokala värderingsnämndernas funktion vid höjd beredskap och inom totalförsvarsystemet som helhet. Någon analys utifrån totalförsvarsperspektivet eller förfogandelagstiftningen har inte heller gjorts. Vid en bedömning av om de lokala värderingsnämnderna ska centreras till de civilområdesansvariga länsstyrelserna är detta av vikt. Länsstyrelsen kan konstatera att förfogandelagstiftningen är i behov av en översyn i sin helhet. Det finns flera tillämpningssvårigheter och oklarheter i regelverket. I likhet med annan lagstiftning som rör Sveriges totalförsvaret bör emellertid eventuella ändringar av förfogandelagstiftningen utredas

2024-11-25

5

och analyseras ur ett totalförsvarsperspektiv och med beaktande av regelverkets roll och betydelse i höjd beredskap. Det är därmed inte lämpligt att frågan om en centralisering av de lokala värderingsnämnderna hanteras inom ramen för ett uppdrag att effektivisera statsförvaltningen.

Länsstyrelsen anser att det finns risk att en centralisering av de lokala värderingsnämnderna påverkar robustheten i totalförsvarsplaneringen. För att en lokal värderingsnämnd ska fungera under höjd beredskap, oavsett påverkan på samhället, behöver närhetsprincipen appliceras. Med detta menas att ledamöter i lokala värderingsnämnder ska kunna ses fysiskt och leda nämnden. Detta skulle inte fungera om ledamöter skulle behöva transportera sig mellan län. Att beslut och värdering under höjd beredskap sker skyndsamt är av stor vikt för totalförsvaret. De lokala värderingsnämnderna har i fredstid ett mindre uppdrag men inför och under höjd beredskap ett stort ansvar för att totalförsvaret ska fungera.

Information

Länsstyrelsen i Jönköpings län grundar remissvaret på det länsstyrelsegemensamma arbete som en arbetsgrupp genomfört för att sammanställa synpunkter på Statskontorets rapport.

De som medverkat i beslutet

Beslut om detta yttrande har fattats av landshövding Britt-Marie Benzler med beredskapshandläggare Anja Bertilsson som föredragande. I den slutliga handläggningen har också försvarsdirektör Jonas Petri och rättschef Anna Adholmer medverkat.